

HURVÍNEK A JEHO VÁLKY NA ČESKO-POLSKÉM POHRANIČÍ

ANEB KRKONOŠSKÉ OKÉNKO

KAROLINA MIKSLOVÁ

V NÁSLEDUJÍCÍCH ŘÁDCÍCH SE V KONTEXTU PRVNÍCH ZKUŠENOSTÍ S OCHRANOU PŘÍRODY V KRKONOŠSKÉM NÁRODNÍM PARKU ZAMÝŠLÍM NAD VÝZVAMI, KTERÉ ČÍHAJÍ NA NAŠI GENERACI OCHRANÁŘŮ - POTŘEBOU RYCHLE REAGOVAT NA PROBÍHAJÍCÍ ZMĚNY, SCHOPNOSTECH VYUŽÍT CENNÉ INFORMACE I Z ÚPLNĚ OBYČEJNÉ POCHŮZKY V TERÉNU POMOCÍ MODERNÍCH METOD, NEBÁT SE VYKROČIT DO NEZNÁMA A NAKONEC SE TO VŠECHNO NEBÁT POUŽÍT, UMĚT VYSVĚTLIT A PRODAT ZBYTKU SPOLEČNOSTI.

Ing. KAROLINA MIKSLOVÁ

Vystudovala wildlife management na Fakultě tropického zemědělství České zemědělské univerzity v Praze, aby nakonec zakotvila v chladné krkonošské tundře a zapojila se do ochrany zdejší ohrožené přírody. Současný stav krajiny a populací druhů vnímá jako bezprostřední odraz naší společnosti a obor ochrany přírody jako hledání ztracené rovnováhy a upevnění našeho narušeného pouta s ní.

PŘÍRODA I PODNIKÁNÍ V NÍ VE VÍRU PROMĚN

Letos na jaře se na mnoha místech v Krkonoších naskytá nezvyklý pohled. Jinak běžně umělým sněhem pokryté sjezdové tratě splývají s okolní krajinou a jejich prostor se zapojuje do přirozeného rytmu okolní přírody. I přes rozsáhlé znalosti o klimatických předpovědích a negativních vlivech lyžařského průmyslu na horskou přírodu není tato proměna v provozu tratí výsledkem diskuze, jednání či snad prozření samotných provozovatelů skiareálů. Tuto změnu nekompromisně nastolila až sama příroda. Zatímco televizní moderátoři vyzpovídají zkroušené lyžaře promoklé na kost, starostové místních obcí nadále bojují za budování nových zasněžovacích nádrží pod šlechtinou záminkou udržet v regionu zřejmě jediný známý způsob obživy pod zimním sluncem. Někteří podnikatelé už ale bystří smysly. Kam zaměří svou pozornost, až narazí na úplné dno svých možností?

Klimatická změna proměňuje ale i ta nejdolejší a nejpřírodnější místa našeho nejstaršího národního parku. Zarůstání tundry posouváním hranice lesa mizí primární biotopy řady chráněných druhů a předmětů ochrany ptačí oblasti a to je jen jeden střípek z celé mozaiky dopadů klimatické změny. Zatímco mapujeme

a chráníme doslova poslední kusy mizejících druhů podobně, jako provozovatelé skiareálů chrání poslední zbytky sněhu pod plachtami a sněh „reintrodukuje“ i v nadprůměrných teplotách pomocí moderních sněžných děl, je nasnadě se ptát, co budeme chránit, až nepřiletí žádný ze zbývajících slavíků modráčků tundrových, až linduškámský horský přestanou vyhovovat klimatické podmínky i na našem nejvyšším vrcholu, až dotoká poslední krkonošský tetřívěk. Který z ptačích klenotů nebo případných klimatických přistěhovalců zastane roli nového dešťníkového druhu?

Podobně plíživě jako klimatická změna proměňuje krajinu a život v ní kumulativní vlivy spojené právě s rozvojem turismu jako výstavba apartmánů, wellness center, parkovišť, rušení turistů atp. Reakce investorů na klimatickou změnu bude kromě posmrtných křečí lyžařského průmyslu velmi pravděpodobně spočívat ve zvýšení tlaku na rozvoj aktivit letních. Problematická začíná být ochrana vhodných míst na budování například letních bobových drah a bike trailů. Tyto záměry často situované do lesních celků, kde buď schází údaje, nebo se zde žádný z významných druhů nevyskytuje, přispívají k další zdánlivě nevýznamné fragmentaci, růstu turismu a s ním spojeným rušením v dosud klidných oblastech. Zatímco například botanikové mají nástroj

k ochraně vybraných lučních biotopů v podobě limitů lučních záborů, v živočišné říši podobný nástroj prakticky neexistuje.

SBÍRAT DATA... A VYTĚŽIT Z NICH MAXIMUM

Vedle pokračování v cílených (naturových) mapováních a ochraně druhů stávajících, může k objevování případných adeptů na pozici nových předmětů ochrany sloužit - v chráněných územích ne tolik rozšířený - systematický monitoring běžných druhů ptáků (například Liniové sčítání druhů pod záštitou ČSO). Kromě tradičních metod se nabízí i celá řada moderních a efektivních metod ke sběru dat, k následnému modelování habitatů a analýz, která mohou posílit ochranu celých biotopů zejména v místech, kde k ochraně jeden bod v mapě s nálezem dvacet let starého trusu tetřívka začíná pozbývat na významu. Právě definovat, strukturovat a v praxi dokázat aplikovat komplexnější nástroje ochrany se jeví jako jedna ze současných výzev v ochraně zbytků přírody. Rozvoj turismu bezesporu hraje klíčovou roli pro život v horském regionu. Příroda pro něj ale paradoxně stále představuje spíše překážku než partnera a nic nenasvědčuje tomu, že by se tento sebedestruktivní přístup měl v blízké době změnit. Kde jsou stanoveny limity pro rozvoj dalších turistických atrakcí, asfaltových cyklostezek, pro zánik dalšího perspektivního území chráněného druhu? Nemluvě o ochraně přírody mimo chráněná území!

Shromážděná data z monitoringů často slouží zejména k vytvoření grafu znázorňujícího prudký pokles populací sledovaných druhů pro další depresivní prezentaci na semináři, univerzitě či akci pro veřejnost. V době, kdy jsme pomocí moderních terénních aplikací schopni nasbírat obrovské množství dat, bychom neměli dopouštět, aby tato data zůstala nevyužitá na maximum. V kombinaci s nesčetnými soubory dat z různých oborů a mapových podkladů se přímo nabízí získaná data pravidelně digitalizovat, analyzovat v mnohem širším kontextu, a to nejen za účelem sepsání nových studií, projektů, publikací, ale hlavně za účelem rozvíjení stávajících metodik a hledání způsobu, jak přírodu neefektivněji chránit. Mělo by být běžnou a pravidelnou součástí agendy snažit se pomocí analýz porozumět možným příčinám sledovaných jevů. Stejně tak potřebná jsou vyhodnocování zavedených opatření a zjištění jejich funkčnosti na předměty ochrany. Například je nasadě se ptát, jestli některá opatření vybraným druhům dokonce neškodí - jako tomu může být u chřástalího dotačního titulu, kde s pravidelným termínem pozdní seče může dojít k takové degradaci stanoviště, že už nevyhovuje ani cílenému druhu. Neměli bychom se po sběru dat spokojit jen s pravidelným reportováním o stavu populací. Navíc, výsledky analýz nám mohou pomoci zefektivnit naši práci identifikací oblastí, na které bychom měli zaměřit úsilí. Moderní technologie nám nabízí cestu jak

z mála vytěžit maximum, jak tyto poznatky rychle předávat dál a srovnávat nebo aplikovat v dalších územích.

OPUSTIT KOMFORTNÍ ZÓNU

V ochraně přírody se při rozmyšlení důležitých kroků často setkávám s jakýmsi strachem „co na to řekne veřejnost“. Má-li se náš obor dynamicky rozvíjet a hnout z místa, neměli bychom se bát věnovat pilotním projektům. Kontroverzní témata příliš dlouho leží v šuplíku a brzdí vývoj v době, kdy je potřeba jednat rychle. Například zavedení vstupného do národních parků, návrat velkých kopytníků do krajiny, řízené vypalování. Posvátná bezzásahovost například brání mnoha slibným způsobům managementu v místech, která nám zarůstají před očima. I když veřejnost dokáže být nemilosrdná a podsouvá pocit, že odborníci se přece nemohou nikdy splést, máme všechny komunikační prostředky k tomu, abychom probíhající aktivity a přístupy dostatečně vysvětlovali. Příroda sama nás neustále staví před celou řadu dynamických změn, které se teprve učíme chápat. Například návrat vlků, kteří po 200 letech osidlují intenzivně zastavěnou horskou krajinu a častější blížká setkání s nimi nás nutí se ptát, jak má vypadat normální chování šelem v nenormálním prostředí? Právě vlci připomínají, jak velkou roli hraje v rozvíjení našich aktivit strach - strach ze změny zažitých přístupů, strach z nepochopení veřejností, ale i strach společnosti ze samotné přírody a jejích obyvatel.

OPRÁŠIT NÁSTROJE A PŘITVRDIT

Vždy je stále co zlepšovat a rozvíjet. Domnívám se ale, že nástrojů k ochraně přírody máme dostatek, a to na vynikající úrovni. Zdráháme se je však v plné šíři aplikovat kvůli politickým tlakům a tolik skloňovaným veřejným zájmům. Mnoho stanovisek vzniká za hlasitého skřípění zubů a vědomí, že s danou kauzou už se nedá nic moc udělat. Rozhodujeme o rozhodnutém. V silách odborníků tak příliš často zůstává jen co nejvíce zmírnit následky plánovaných záměrů. Tolik potřebná diplomacie je v ochraně přírody často ke škodě. Co by se stalo, kdyby ilegální stavba v přísně chráněné zóně pro jednu lehla se zemí? Kdyby se řeklo ne dalšímu propojování sjezdovek prostě proto, že už jich máme dost? Obávám se, že už se nemůžeme dál vyhýbat nepopulárním,

Rozvoj turismu bezesporu hraje klíčovou roli pro život v horském regionu. Příroda pro něj ale paradoxně stále představuje spíše překážku než partnera a nic nenasvědčuje tomu, že by se tento sebedestruktivní přístup měl v blízké době změnit. Foto Správa KRNP, Kamila Antošová

*Sněžnými děly k světlejším zítřkům? Příroda letos řekla dost a nekompromisně nastolila konec lyžařské sezóny o dlouhé týdny dříve než je zvykem. Na obrázku únorová obleva na sjezdovce na Benecku, kde se jako na mnoha místech v Krkonoších louky brzy zazelenaly.
Foto Správa KRMAP, Kamila Antošová*

přísnému a důslednému posuzování jednotlivých kauz a více stavět na obecných principech zakotvených v zákoně o ochraně přírody a strategických dokumentech. I když, jak píšu výše, pro tyto postupy schází v živočišné říši podpůrný systém v podobě jasně definovaných kritérií pro posuzování kumulativních vlivů.

OCHRANA PŘÍRODY ŘEČÍ VĚTŠINOVÉ SPOLEČNOSTI

Ruku v ruce s politickými zájmy bohužel věrně kráčí přetrvávající celková nevyzrállost naší společnosti. Její prohlubující se odtržení od přírody nám znemožňuje chránit ji účinně. Ochrana přírody je stále vnímána jako zelená bublina pár vědců, kteří staví překážky veřejným zájmům společnosti a touhám jednotlivců kvůli *těm našim ptákům, vlkům nebo kytičkám*. Význam celého oboru se zdá být znepokojivě velkou částí populace stále žalostně nepochopený. Snad bychom ani neměli být tolik schopni vyčíslit ekonomickou hodnotu chráněných území nebo jednotlivých druhů, to by mohlo pozornost odvrátit od skutečnosti, že ochrana přírody je zkrátka naprosto klíčová pro naše vlastní přežití, a tudíž její cena dosahuje nevyčíslitelných hodnot. Důležití hráči v ochraně přírody nadále staví zejména na krátkodobých scénářích a slovo „udržitelost“ jim většinou jen zkazí den. To potvrdil jeden ze starostů svým zoufalým výkřikem „zase ten chřástal!“, když zjistil, že mu výskyt jmenovaného druhu zabránil v rozšíření zástavby horské obce.

Proto vedle pokračování v úsilí v odborných kruzích považuji za nutnost snažit se ochranu přírody vnášet do každodenních

životů lidí mimo naši bublinu - učit ji ve školách a na univerzitách jako povinný předmět napříč obory, popularizovat, vysvětlovat, jak ochrana přírody prospívá lidskému zdraví, jaké ekosystémové služby nám poskytuje a zvyšuje tak pravděpodobnost přežití zejména našeho druhu. Kromě pár lidí osudy vlků, chřástala a dalších chráněných druhů, kterými po generace dokola argumentujeme, valnou většinu společnosti pravděpodobně vůbec nezajímá a nikdy zajímat nebude - dokud celou situaci nezačne nekompromisně řešit sama příroda a lidé se tyto proměny bezprostředně negativně nedotknou. To už ale bude pozdě a nepomůže ani nejmodernější sněžné dělo.

CO Z TEBE BUDE?!

Nepochopení důležitosti celého oboru a i příležitostí, které práce v něm nabízí, může nakonec ohrozit i zájem o něj samotných potenciálních budoucích ochranářů, a to zejména těch, co nepocházejí z přírodovědně nebo ochranářsky založených rodin. A protože se navíc nejedná, co do finančního ohodnocení, o zrovna prestižní obor, byla jsem svědkem, jak ve svém vlastním životě, tak v životech lidí ve svém okolí, snahy starostlivých rodičů o přeorientování naší pozornosti na jiné obory, kterými bychom se snad lépe uživilí a měli perspektivnější budoucnost. Jak bychom se taky mohli uživit *běháním po lese a počítáním ptáků*? Že si život představuju jako Hurvínek válku, jsem slyšela nescetněkrát. Ty zarputilejší rodiče nakonec odevzdaně, avšak se vši láskou, podporovali v přírodovědných oborech, i když s pozdviženým obočím a napjatým očekáváním, co z nás

bude. Doufali, že se studii jen bavíme a po škole se se získaným titulem uchytíme na nějaké srozumitelnější pozici v *normální* práci. Jiní dali na pragmatická doporučení rodičů a začali studovat něco jiného. Přes všechna úskalí, složitosti často provázené frustrací ze zhoršujícího se stavu přírody, přístupu společnosti a nakonec i poměrně nízký plat, přidaných hodnot zaměstnání v ochraně přírody, v mém případě na pozici odborného pracovníka národního parku, je celá řada. Jako jeden z největších benefitů vnímám terénní část práce. Kromě toho je poznávání přírody nekonečný proces učení, poznávání skvělých lidí a odborníků, od kterých je radost se učit a v neposlední řadě se nabízí možnost podílet se na pestré paletě aktivit, projektů nebo příležitostí vycestovat za novými zkušenostmi, takový splněný sen a trochu jiný druh bohatství. Hlavně je ale práce v ochraně přírody velmi naplňující a smysluplná. A právě proto se někteří mí známí, v minulosti rodinou přesměrovaní na jiné studijní obory, dnes znovu snaží se svými profesemi najít cestu zpět k ochraně přírody, které se vždy chtěli věnovat. Prá-la bych si, aby všichni lidé, co v sobě mají touhu přírodu aktivně chránit i ve svém profesním životě, dokázali snáz najít se svým vzděláním cestu, jak přispět ke změnám, k jejichž dosažení potřebujeme nejen přírodovědce, ale mezioborový koktejl odborníků, kteří pomohou, aby ta zelená bublina konečně praskla. Nakonec, i u nás doma ovlivnila moje pouť ochranářským světem způsob smýšlení mých nejbližších, spoustu věcí vidí jasněji a dokonce společně běháme s dalekohledem po lese.